

Світлана Миколаївна Невмержицька,

головний спеціаліст відділу правового, організаційно-кадрового та інформаційного забезпечення Кіровоградської районної державної адміністрації

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВРАЖЕНЬ ВІД УЧАСТІ МОЛОДІ В МАСОВИХ ПОЛІТИЧНИХ ЗАХОДАХ

У статті проаналізовано дослідження враження молоді від участі в масових політичних заходах, його гендерні та вікові особливості, зв'язок враження з чинниками участі.

Ключові слова: масовий політичний захід, терапевтичні чинники участі, враження.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Участь у масових заходах завжди приваблювала людей. Ще Г. Тард, досліджуючи емоційний стан зацікавлених учасників натовпу, звертав увагу на їхню емоційну нетерпимість, піддатливість “закону наслідування” як ключовому в масовій поведінці. Участь молоді в масових політичних заходах формує певні враження, залишає певний відбиток у психіці молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Сучасна наука охоплює значне коло досліджень, пов'язаних із з'ясуванням чинників залученості молоді до політичного життя (А. В. Брушлинський, М. Ф. Головатий, Є. І. Головаха, Л. М. Карамушка, М. А. Скок, Є. В. Чорний), соціально-психологічних детермінант процесу формування політичної культури (Г. Е. Белицька, Н. М. Дембицька, І. В. Жадан, О. Б. Лабковська, В. В. Москаленко, О. В. Попова, О. І. Юр'єв), соціально-психологічних чинників самовизначення особистості в контексті дослідження масової політичної поведінки (В. О. Васютинський, О. А. Донченко, Г. Г. Дилігенський, Г. В. Голосов, Д. В. Ольшанський, М. М. Слюсаревський). Зростає увага

науковців до об'єктивних соціальних і соціально-психологічних чинників, що детермінують політичний вибір та політичну ідентифікацію як окремого індивіда, так і соціальних груп (В. М. Духневич, І. В. Жадан, О. А. Ліщинська, Л. А. Найдьонова, Т. Ньюкомб, В. П. Казміренко). Проте, соціотерапевтичне зумовлення змін та перетворень, зміст психотерапевтичного ефекту від участі в масових політичних заходах, які висловлюються у враженнях від участі, ще не було належно досліджено.

Метою статті є вивчення вражень, що може стати допомогою не лише в прогнозуванні поведінки учасників під час політичних заходів, а й додатковим методом вивільнення психічного напруження без спеціальної діяльності психотерапевта.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Під час дослідження соціотерапевтичних чинників участі молоді в масових політичних заходах нами було виокремлено чотири групи чинників: що ґрунтуються на свідомому виборі та підтримці тих цінностей, які захищає захід (ціннісні); що ґрунтуються на почуттях і настроях учасника (терапевтичні); що базуються на особистій користі від участі (прагматичні); що розкривають ситуацію, яка склалася на момент прийняття рішення стати учасником заходу (ситуативні) [1].

У результаті аналізу виокремлених у процесі дослідження чотирьох основних груп чинників участі в масових політичних заходах стають наявними певні соціотерапевтичні можливості заходів через реалізацію сподівань та очікувань, вивільнення емоцій, які культ рацію забороняє у повсякденному житті.

Плануючи участь у масових політичних заходах, особистість очікує не лише сприйняття певної інформації, а й за рахунок активації афективної сфери отримання позитивного емоціонального настрою, вивільнення накопиченого психічного напруження, рушійною силою чого може бути попередній досвід в участі в масових політичних заходах чи переданий досвід участі оточуючих людей. Оточення себе подібних у масі учасників збільшує емоційність виразу

почуттів, активізує почуття анонімності, яке полегшує вираження емоцій. Вивільнення емоцій послаблює психічне напруження, що сприяє нормалізації психічного стану в цілому. Отже, соціотерапевтичний вплив оточення учасників масових політичних заходів має позитивні наслідки для психіки особистості, що можливо перевірити, дослідивши враження від участі безпосередніх учасників заходів.

Кожен учасник масового політичного заходу має очікування певних результатів від власної участі. Враження як образ, який залишився в пам'яті особистості від участі в заході, вказує на те, чи виправдалися очікування, наміри учасника.

Вивчаючи очікування результатів діяльності, Т. Алексеева зазначила, що очікування значною мірою мають закономірність: чим частіше повторюється подія, тим більше очікування цієї події та, відповідно, частота успіху в досвіді особистості. Вона визначає характер очікувань, пов'язує очікування з враженням від результатів діяльності і вважає, що враження залежать від пригадувань результатів та оцінювання досвіду особистості. Позитивні враження забезпечують формування програми власної активності, “образу потрібного майбутнього” (за Н. А. Бернштейном). Отже, враження від діяльності залежать від минулого досвіду її задоволення [2].

Щоб з'ясувати характер та особливості враження від участі молоді в масових політичних заходах, а разом з тим підтвердити чи спростувати припущення, що зазначені заходи можуть чинити соціотерапевтичний ефект, було проведено емпіричний етап дослідження вражень, в якому брали участь студенти Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка на психолого-педагогічному, історичному і фізико-математичному факультетах під час лекційних занять. Студентів II–V курсів, які мали досвід участі в масових політичних заходах, просили описати своє враження від перебування в масовому політичному заході (бланки опитування студентів, які не брали участі в масовому політичному заході жодного разу, не

аналізувалися). В опитуванні взяли участь 154 студенти віком від 19 до 23 років, з яких 114 (74 %) мали досвід участі в масовому політичному заході.

При аналізі опитування з'ясувалося, що у відповідях частина студентів згадувала позитивні відчуття власної гідності, гордості за себе та країну, вказувала на враження від сили дії маси учасників для досягнення мети заходу, на вплив політичної сили у вирішенні поставленої заходом мети – ці відповіді обґрунтувалися як ціннісні враження. Інші відповіді стосувалися терапевтичних вражень: відчуття виплеску емоцій, радості і “полегшення” від досягнення мети, відпочинку та незвичайності, отримання заряду моральних і фізичних сил. Частина опитаних вразило різноманіття учасників, можливості спілкування з новими знайомими (“однотумцями”), отримання об'єктивної інформації про стан ситуації в місті. Достатню кількість опитаних вразило, що навіть від “незапланованої” участі отримали позитивні емоції.

Кількісний та якісний аналіз отриманих даних свідчить, що всі відповіді опитаних студентів групуються у чотири групи вражень, відповідно до виокремлених раніше чотирьох груп чинників участі молоді масових політичних заходах: ціннісну, терапевтичну, ситуативну та прагматичну. На цих даних було побудовано анкету для другого підетапу дослідження, метою якого стало визначення домінування групи вражень від участі в заходах.

Анкету, що складалася з 20 тверджень студентів, взятих із попередньо проведеного опитування, необхідно було заповнити, визначивши, наскільки твердження за 5-бальною шкалою підходить під власне враження від перебування на масовому політичному заході.

В анкетуванні взяли участь 195 студентів, з яких 147 (75,3 %) мали досвід участі в масових політичних заходах, з них 51 % склали дівчата і 49 % хлопці; першої вікової групи (18-19-річних) 32 %, другої вікової групи (20-21-річних) 51 % та третьої вікової групи (22-23-річних) 17 %. Після аналізу даних, отриманих під час анкетування, маємо такі результати. Усі з 20 тверджень здобули значні відсотки: враження, що належать до групи ситуативних, дістали 34 % ствердних відповідей (“Вразило те, що багато учасників і гадки не мають

про цілі заходу, бо участь і не планували, але наполегливо щось голосно вимагають від виконавців влади”). Найменшу кількість погоджень (5,4 %) дістало твердження з ціннісної групи вражень: “Був час, коли я був щирим прихильником однієї з партій та без вагань брав участь в її заходах. Це надавало сили і для підтримки партії, і для себе, словом, моральне задоволення”.

З терапевтичної групи вражень найбільш обираним виявилось “Відчув себе вагомою для суспільства людиною, відчув гордість, що знайшов сили разом з однодумцями відстоювати права. Важливо, що була підтримка інших”, яке має 29,9 % із максимально можливих. З ціннісних вражень опереджають інші з однаковим відсотком (19,0 %) одразу два враження: “Беручи участь у масовому політичному заході, з’являється відчуття, що всі разом ми сила, яка може змінити життя на краще. Я згадую свою участь з гордістю, адже приємно буде усвідомлювати, що я теж маю до цього відношення, що я теж творець демократичної держави” та “Не варто бути пасивним заради кращого життя у майбутньому. З’явилося деяке почуття власної гідності й активності від участі”. З прагматичної групи виокремилось таке враження: “Мене приваблюють такі заходи, оскільки дають інформацію, яку зазвичай перероблюють засоби масової інформації, цікаво і просто спостерігати за поведінкою активних учасників”.

Загалом, по групах вражень маємо таку картину: найбільше вражень від участі в масових політичних заходах у тих учасників, які керуються ситуативними та терапевтичними чинниками, найменше – в учасників, які керуються прагматичними чинниками (див. рисунок).

Для жіночої статі статистично високий рівень відмінностей виявився у враженні: “Один раз була на мітингу з друзями, які допомагали організувати цей захід. Цікаво було спостерігати за поведінкою і настроєм людей. Навіть якщо не планувати участь, можна емоційно захопитися цим заходом”. Його зазначили 40 % учасниць. Враження від отриманої грошової винагороди за участь у заході відхиляють переважно чоловіки ($p \leq 0,05$).

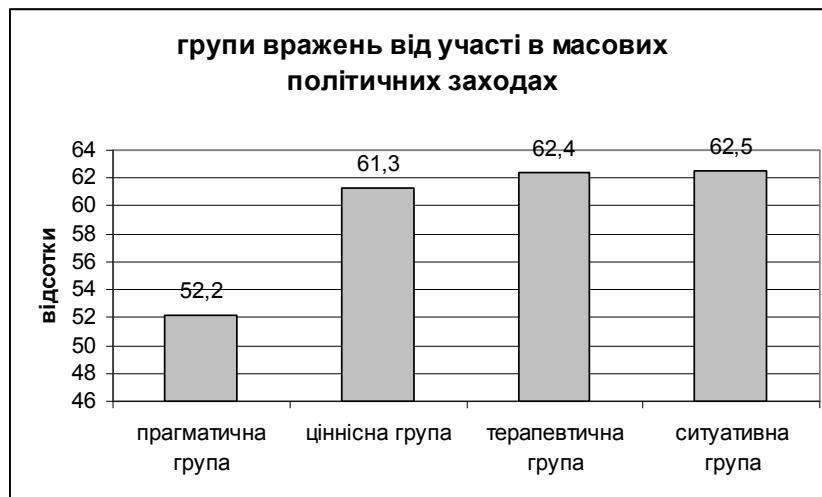

Рисунок – Співвідношення відсотків груп вражень від участі в масових політичних заходах

Для 18-19-річних учасників ціннісне враження: *“Я байдужий до політичних акцій, але якщо йдеться про захист прав студентів я не вагаюсь: брати участь чи ні. Якщо з упевненістю підходити до справи, то враження лише позитивні, такі, що надають сили”* – виявляється важливим на рівні статистичної тенденції порівняно з іншими віковими групами.

Здійснивши факторний аналіз показників, отриманих у результаті анкетування студентської молоді з використанням моделі основних компонентів, було побудовано п’ятифакторну модель, яка базувалася на критерії виокремлення факторів методом “кам’янистого розсипу”, або критерієм відсіювання Кеттелла (scree-test). Для кращого інтерпретування п’ятифакторної структури використано метод аналітичної апроксимації варімакс-обертання, що, за Кайзером, надає можливість присвоїти змінній найбільше навантаження в межах одного фактору. У результаті отримали п’ятивимірний інваріативний підпростір загальних факторів із сумарною дисперсією 57,21 %.

До **першого фактору** ввійшли такі показники вражень від участі в заході: відчуття власної вагомості для суспільства (,83), виправдання очікувань (,79), заряд енергії (,55), відчуття творця власної держави (,54), активність заради кращого життя (,54), цікаве спостереження за поведінкою учасників (,48). Ця комбінація показників обумовила назву фактору: *“Психологічна та*

інформативна допомога”. Фактор демонструє враження від певної допомоги особистості учасника: психологічну для підвищення самооцінки, упевненості, власної значущості, емоційного підйому й інформативну як отримання нової достовірної інформації про подію, яка стала причиною масового політичного заходу. Для молоді 20-21 року “Психологічна та інформаційна допомога” на рівні статистичної тенденції має вагоме значення, водночас як для 22-23-річних – навпаки, слабке.

Другий фактор із показниками розширення кругозору (,84), моральне задоволення від підтримки партії (,76), допомога окремій людині (,54) вказує, що позитивні враження від участі в заході підкріплюються за умов, якщо захід проводить політична партія, прихильником якої є учасник, надається досить інформації для розуміння ситуації і цілі заходу стосуються інтересів учасника. Тож фактор названо “*Задоволення ціннісних потреб*”.

У **третій фактор** увійшли показники: знайомства з корисними людьми (,56), заробляння грошей (,79), інформація про проблеми міста (,82), використання вільного часу (,43). Фактор “*Ситуативне задоволення прагматичних потреб*” демонструє, що позитивні враження від участі в заході надають нові знайомства, можливість заробити гроші під час участі, об’єктивну інформацію та, таким чином, заповнений час дозвілля.

Четвертий фактор “*Ситуативне задоволення ціннісних потреб*” склали показники: переймання загальним настроєм при випадковій участі (,68), почуття об’єднаності єдиною справою (,56), участь задля захисту прав (,49), спостереження за поведінкою учасників (,45). Фактор демонструє: як за наявності нереалізованих прав незапланована участь у заході може об’єднати спостерігачів у спільну мету.

Останній **п’ятий фактор** “*Ситуативне задоволення психологічних потреб*” поєднав показники: інтерес до події (,70), емоційне захоплення від незапланованої дії (,74), виплиск накопичених емоцій (,58), які демонструють: як нереалізовані емоції спонукають незаплановано стати учасником заходу. Це поєднання показників має високе статистичне значення для жіночої статі.

Результати анкетування свідчать, що, якщо особистість має досвід участі в масовому політичному заході, у неї є відповідні враження від власної участі. Якщо ця особистість знову планує стати учасником, то враження мають позитивне спрямування. Це в нашому випадку підтверджується відносно високим відсотком молоді, яка має досвід участі в масових політичних заходах декілька разів.

Висновки. Отже, у результаті аналізу даних, отриманих з анкет молоді, яка мала безпосередній досвід участі в заходах, маємо висновки, що найбільше вражень залишають твердження, які розкривають емоційну замученість під час заходу, і, навпаки, найменше вражень – від ціннісного навантаження, а саме, морального задоволення від підтримки партії, що організовує захід. Для представниць жіночої статі, як більш емоційних порівняно з чоловіками, статистично достовірним є виокремлення емоційного захоплення заходом. Чоловіки ж заперечують, що грошова винагорода за участь у заходах зазначеного типу їх вражає. Молодший студентський вік зазначає важливість ціннісних вражень від участі, що пояснюємо новою для них соціальною роллю виборців.

Підсумовуючи отримані результати при дослідженні враження від участі молоді в масових політичних заходах, стверджуємо, що враження співпадають із домінуючими чинниками участі: ситуативні враження формуються від незапланованої участі; ціннісні – від реалізації політичних уподобань; прагматичні – від досягнутої особистої користі під час участі; терапевтичні – від емоційної участі в заході, отримання відпочинку (зміни звичної діяльності). Останній факт підтверджує, що беручи участь у заходах, де особистість знаходиться в оточенні інших людей, вона емоційно захоплюється подією, що відбувається, відчуває виплиск емоцій, а відчуття того, що власною участю в заході вона робить внесок у покращення соціально-політичної ситуації в країні, надає їй заряд енергії.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у можливості прогнозувати політичну поведінку й ефективно спрямовувати емоційне відреагування молоді.

Список використаної літератури

1. Матвейцева, С. М. Соціотерапія в масових політичних заходах / С. М. Матвейцева // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2006. – Т. VIII, вип. 7. – С. 218–223.

2. Алексеева, Т. В. Ожидания результатов деятельности как одна из характеристик личности (на материале старшего школьного возраста): дисс. ... кандидата психол. наук / Алексеева Т. В. – М., 2008. – 129 с.

Рецензент: кандидат психологічних наук Мяленко В. В.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2013.

Невмерзичья С. Н. Социально-психологические особенности впечатлений от участия молодежи в массовых политических мероприятиях

В статье проанализировано исследование впечатления молодежи от участия в массовых политических мероприятиях, его гендерные и возрастные особенности, связь впечатлений с факторами участия.

Ключевые слова: массовое политическое мероприятие, терапевтические факторы участия, впечатления.

Nevmerzhytska S. M. Socio-psychological peculiarities of the impressions of participation of young people in mass political events

The article analyzes the study of the experience of participation of young people in mass political events, their gender and age sensitive, connection between impressions and participation factors.

Key words: mass political event, therapeutic factors of participation, impressions.